YOSHLAR ORASIDA IJTIMOIY MOSLASHUV MUAMMOLARI VA IJTIMOIY ISHNING ROLI

SOCIAL ADAPTATION PROBLEMS AMONG YOUNG PEOPLE AND THE ROLE OF SOCIAL WORK

ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНОЙ АДАПТАЦИИ МОЛОДЁЖИ И РОЛЬ СОЦИАЛЬНОЙ РАБОТЫ

Xasanboyeva Dilbar Azamat qizi
Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti talabasi
DOI:https://doi.org/10.5281/zenodo.24442194

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada yoshlar orasida uchraydigan ijtimoiy moslashuv muammolari, ularning shakllanishiga ta'sir qiluvchi omllar va ushbu jarayonda ijtimoiy ishning o'rni yoritiladi. Ijtimoiy moslas huv yoshlarning jamiyatdagi munosabatlarga kirishishi, ta'lim va mehnat faoliyatiga moslashishi, o'z o'rnini topishi hamda ijtimoiy muhit bilan uyg'un munosabat o'rnatish jarayonini anglatadi. Ushbu jarayonda oilaviy muhit, iqtisodiy sharoit va shaxsiy imk oniyatlar muhim ahamiyatga ega. Maqolaning maqsadi yoshlarning ijtimoiy moslashuvida yuzaga keladigan muammolarni nazariy jihatdan tahlil qilish va ularni bartaraf etishda ijtimoiy ish mutaxassislarining imkoniyatlarini ko'rsatishdan iborat. Tatqiqot nazariy-tahliliy xarakterga ega bo'lib, unda ijtimoiy moslashuv, ijtimoiy qo'llab - quvvatlash, yoshlar bilan ishlash va ijtimoiy hizmatlarga oid yondashuvlar o'rganiladi. Tahlil natijasida yoshlarni qo'llab-quvvatlashda individual yondashuv, pirofilaktik faoliyat, maslahat berish, guruhiy ish va turli tashkilotlar hamkorligining ahamiyati ochib beriladi. Shuningdek, yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirish va moslashuv jarayonini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan amaliy tavsiyalar keltiriladi.

Kalit so'zlar: yoshlar, ijtimoy moslashuv, ijtimoiy ish, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, ijtimoiy muammolar, oila, ta'lim, tengdoshlar, pirofilaktika, ijtimoiy faollik.

ABSTRACT

This article examines social adaptation problems among young people, the factors influencing t hese problems, and the role of social work in supporting the adaptation process through which young people become involved in social relationships, adjust to educational and working environments, develop independence, and establish interaction with their s ocial surroundings. Family environment, education, peer relationships, economic conditions, and individual opportunities play an important role in this process. The aim of the article is to analyze youth social adabtation problems from a theoretical perspective and explore the role of social work professionals in addressing them. The study is theoretical and analytical in nature. It examines approaches related to social adaptation, social support, youth work, and social services. The analysis highlights the importance of individual support, preventive activities, counseling, group work, and cooperation between institutions. Practical recommendations are also presented to promote youth social participation and support their adaptation.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Keywords: young people, social adaptation, social work, social support, social problems, family, education, peer relationships, prevention, social participation.

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматриваются проблемы социальной адаптации молодёжи, факторы, влияющие на её формирование, и роль социальной работы в данном процессе. Социальная адаптация представляет собой процесс включения молодых людей в общественные отношения, приспособления к образовательной и трудовой деятельности, формирования самостоятельности и взаимодействия с социальной средой. Важное значение в этом процессе имеют семейное окружение, образование, отношения со сверстниками, экономические условия и индивидуальные возможности. Цель статьи заключается в теоретическом анализе проблем социальной адаптации молодёжи и раскрытии возможностей специалистов социальной работы в оказании поддержки. Исследование носит теоретико- аналитический характер. Рассматриваются подходы к социальной адаптации, социальной поддержке, работе с молодёжью и предоставлению социальных услуг. В результате анализа раскрывается значение индивидуального подхода, профилактической деятельности, консультирования, групповой работы и межведомственного сотрудничества. Также предлагаются практические рекомендации, направленные на повышение социальной активности молодёжи и поддержку процесса адаптации.

Ключевые слова: молодёжь, социальная адаптация, социальная работа, социальная поддержка, социальные проблемы, семья, образование,сверстники, профилактика, социальная активность.

KIRISH

Yoshlar jamiyatning muhim ijtimoiy qatlamlaridan biri bo‘lib, ularning rivojlanishi, ta’lim olishi, kasb egallashi va jamiyat hayotida faol ishtirok etishi mamlakatning kelajagi bilan chambarchas bog‘liq. Yoshlarning ijtimoiy muhitga moslashishi, o‘z imkoniyatlarini anglab yetishi va mustaqil hayotga tayyorlanishi muhim ijtimoiy jarayon hisoblanadi. Shu bilan birga, yoshlar hayotida turli ijtimoiy, iqtisodiy, psixologik va ta’lim bilan bog‘liq qiyinchiliklar yuzaga kelishi mumkin.

Ijtimoiy moslashuv insonning yangi sharoitlarga moslashishi, jamiyatdagi me’yorlar va munosabatlarni anglab yetishi, o‘z faoliyatini muayyan muhit talablariga muvofiq tashkil etishi bilan bog‘liq jarayondir. Yoshlar uchun bu jarayon maktabdan oliy ta’limga o‘tish, yangi jamoaga qo‘shilish, kasbiy yo‘nalishni tanlash, mustaqil qarorlar qabul qilish va ijtimoiy munosabatlarni shakllantirish kabi holatlarda namoyon bo‘ladi.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, bugungi kunda yoshlar turli ijtimoiy muhitlarda faoliyat olib borishmoqda. Axborot texnologiyalarining rivojlanishi, ta’lim va mehnat bozoridagi o‘zgarishlar, iqtisodiy imkoniyatlarning turlicha bo‘lishi hamda ijtimoiy munosabatlarning murakkablashuvi yoshlarning moslashuv jarayoniga ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Ayrim yoshlar yangi muhitga tez moslashsa, boshqalari muloqot, ta’lim, ish topish yoki ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash bilan bog‘liq qiyinchiliklarga duch kelishi mumkin.

Ijtimoiy ish yoshlarning mavjud muammolarini aniqlash, ularning ehtiyojlarini o‘rganish, tegishli xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish va ijtimoiy faolligini qo‘llab-quvvatlashga xizmat qiladi. Ijtimoiy ish mutaxassisi yoshlar bilan individual va guruhiy tarzda ishlashi, ularni tegishli

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

tashkilotlar bilan bog‘lashi, profilaktik tadbirlar tashkil etishi va ijtimoiy resurslardan foydalanishga ko‘maklashishi mumkin.

Maqolaning maqsadi yoshlar orasida ijtimoiy moslashuv muammolarini tahlil qilish va ushbu muammolarni hal etishda ijtimoiy ishning o‘rnini yoritishdan iborat.

Tadqiqot vazifalari:

– ijtimoiy moslashuv tushunchasining mazmunini yoritish;
– yoshlar ijtimoiy moslashuviga ta’sir qiluvchi asosiy omillarni aniqlash;
– yoshlar orasida uchraydigan ijtimoiy moslashuv muammolarini tahlil qilish;
– ijtimoiy ish mutaxassislarining yoshlarni qo‘llab-quvvatlashdagi vazifalarini ko‘rsatish;
– yoshlarning ijtimoiy moslashuvini yaxshilashga qaratilgan amaliy yondashuvlarni taklif etish.

MATN VA KONTEKST

Ijtimoiy moslashuv insonning jamiyatdagi o‘zgarishlar, ijtimoiy munosabatlar va turli faoliyat sharoitlariga mos ravishda o‘z xulq-atvori, qarashlari va faoliyatini shakllantirish jarayonidir. Ushbu jarayon insonning faqat tashqi muhit talablariga moslashishini emas, balki o‘z imkoniyatlarini rivojlantirishi, ijtimoiy munosabatlarda ishtirok etishi va jamiyatda muayyan o‘rin egallashini ham anglatadi.

Yoshlarning ijtimoiy moslashuvi ko‘p jihatdan ularning yashash muhiti, oiladagi munosabatlar, ta’lim muassasasi, tengdoshlar jamoasi va mavjud ijtimoiy imkoniyatlar bilan bog‘liq. Bronfenbrennerning ekologik yondashuvida inson rivojlanishi turli o‘zaro bog‘liq muhitlar ta’sirida kechishi ta’kidlanadi [1]. Ushbu yondashuv yoshlarning moslashuv jarayonini faqat individual xususiyatlar bilan izohlash yetarli emasligini ko‘rsatadi.

Masalan, oiladagi qo‘llab-quvvatlash, ta’lim muassasasidagi munosabatlar, do‘stlar bilan muloqot va jamiyatdagi imkoniyatlar yoshlarning ijtimoiy faoliyatiga ta’sir qilishi mumkin. Agar yosh o‘z muhitida tushunish, qo‘llab-quvvatlash va ishtirok etish imkoniyatiga ega bo‘lsa, uning yangi sharoitlarga moslashishi osonlashishi ehtimoli mavjud.

Ijtimoiy moslashuvning muhim jihatlaridan biri — ijtimoiy munosabatlarni shakllantirishdir. Yoshlar turli jamoalarda muloqot qilish, hamkorlik qilish, o‘z fikrini ifodalash, nizolarni hal etish va boshqalarning fikrini hurmat qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Ushbu ko‘nikmalar ta’lim, kasbiy faoliyat va kundalik hayotda muhim ahamiyatga ega.

Ijtimoiy moslashuv jarayonida yoshlarning mustaqilligi ham muhim o‘rin tutadi. Mustaqil qaror qabul qilish, mas’uliyatni anglash, o‘z maqsadlarini belgilash va muammolarni hal qilishga intilish yoshlarning jamiyatda faol ishtirok etishiga yordam beradi. Shu bilan birga, mustaqillikni shakllantirish jarayonida ularga tegishli maslahat va ijtimoiy yordam ko‘rsatish zarur.

YOSHLAR IJTIMOIY MOSLASHUVIGA TA’SIR ETUVCHI OMILLAR

Yoshlarning ijtimoiy moslashuviga bir nechta omillar ta’sir ko‘rsatadi. Ushbu omillar bir-biri bilan o‘zaro bog‘liq bo‘lib, yoshlarning jamiyatdagi faoliyati, munosabatlari va imkoniyatlarini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi.

Birinchi omil — oilaviy muhit. Oila yoshlarning dastlabki ijtimoiy tajribasi shakllanadigan muhim muhit hisoblanadi. Oiladagi o‘zaro hurmat, muloqot, qo‘llab-quvvatlash va mas’uliyatni shakllantirish yoshlarning boshqa ijtimoiy muhitlarga moslashishiga yordam beradi. Oilaviy nizolar, e’tiborsizlik yoki qo‘llab-quvvatlashning yetishmasligi esa ayrim yoshlar uchun qo‘shimcha qiyinchiliklar tug‘dirishi mumkin.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Ikkinchi omil — ta'lim muhiti. Ta'lim muassasalari yoshlarning bilim olishi bilan bir qatorda, ijtimoiy munosabatlarni rivojlantirish, jamoada ishlash, o'z fikrini ifodalash va ijtimoiy mas'uliyatni shakllantirishga xizmat qiladi. Ta'lim muhitida teng imkoniyatlar va qo'llab-quvvatlovchi munosabatlar mavjudligi yoshlarning moslashuv jarayonini yaxshilashi mumkin.

Uchinchi omil — tengdoshlar bilan munosabat. Do'stlar va tengdoshlar jamoasi yoshlarning o'zini anglashiga, muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishiga va ijtimoiy faoliyatga qo'shilishiga ta'sir qiladi. Tengdoshlar bilan ijobiy munosabatlar o'zaro yordam va hamkorlikni rivojlantirsa, kamsitish, nizolar yoki ijtimoiy chetlanish holatlari moslashuv jarayonini qiyinlashtirishi mumkin.

To'rtinchi omil — iqtisodiy va ijtimoiy imkoniyatlar. Ta'lim, kasbiy rivojlanish, ish bilan ta'minlanish, transport, axborot va ijtimoiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari yoshlarning jamiyatdagi ishtirokiga ta'sir ko'rsatadi. Imkoniyatlarning cheklanganligi ayrim yoshlarning mustaqil faoliyat yuritishi va o'z salohiyatini namoyon etishini qiyinlashtirishi mumkin.

Beshinchi omil — shaxsiy va kommunikativ ko'nikmalar. Muloqot qilish, o'z fikrini bildirish, muammolarni hal qilish, mas'uliyatni anglash va yangi sharoitlarda faoliyat yuritish ko'nikmalari ijtimoiy moslashuvning muhim tarkibiy qismlaridir. Ushbu ko'nikmalar ta'lim, tajriba, ijtimoiy faoliyat va qo'llab-quvvatlash orqali rivojlanishi mumkin.

YOSHLAR ORASIDA IJTIMOIY MOSLASHUV MUAMMOLARI

Yoshlarning ijtimoiy moslashuvi jarayonida turli muammolar yuzaga kelishi mumkin. Ushbu muammolar yoshlarning ijtimoiy muhitga qo'shilishi, o'z imkoniyatlarini amalga oshirishi va jamiyatdagi faoliyatini tashkil etishiga ta'sir ko'rsatadi.

Birinchi muammo — muloqot va ijtimoiy munosabatlarni shakllantirishdagi qiyinchiliklar. Ayrim yoshlar yangi jamoaga qo'shilish, o'z fikrini erkin ifodalash yoki boshqalar bilan hamkorlik qilishda qiynalishi mumkin. Bunday holatlar ta'lim muassasasida, yangi ish joyida yoki boshqa ijtimoiy muhitlarda namoyon bo'ladi. Muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish va qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratish ushbu muammoni kamaytirishda muhim ahamiyatga ega.

Ikkinchi muammo — ta'lim va kasbiy yo'nalishni tanlash bilan bog'liq qiyinchiliklar. Yoshlar o'z qiziqishlari, imkoniyatlari va kelajakdagi faoliyat yo'nalishini aniqlashda turli to'siqlarga duch kelishi mumkin. Kasbiy maslahat, mentorlik va ta'lim imkoniyatlari haqida ma'lumot berish ularga ongli qaror qabul qilishda yordam beradi.

Uchinchi muammo — ijtimoiy qo'llab-quvvatlashning yetishmasligi. Ayrim yoshlar o'z muammolarini hal qilishda oilasi, ta'lim muassasasi yoki jamiyat tomonidan yetarli yordam olmasligi mumkin. Ijtimoiy yordam xizmatlari, maslahat markazlari va yoshlar tashkilotlari bilan hamkorlik ushbu ehtiyojlarni aniqlash va tegishli yordam ko'rsatishda muhim rol o'ynaydi.

To'rtinchi muammo — ijtimoiy tengsizlik va imkoniyatlarning cheklanganligi. Yoshlarning yashash hududi, oilaviy sharoiti, ta'lim imkoniyatlari va ijtimoiy resurslardan foydalanish darajasi turlicha bo'lishi mumkin. Shu sababli yoshlarni qo'llab-quvvatlashda ularning individual ehtiyojlarini hisobga olish va teng imkoniyatlarni ta'minlashga e'tibor qaratish zarur.

Beshinchi muammo — ijtimoiy faollikning pastligi. Ayrim yoshlar jamoat tadbirlarida, volontyorlik faoliyatida, ta'lim va rivojlanish dasturlarida ishtirok etishga yetarli imkoniyat yoki motivatsiya topmasligi mumkin. Yoshlarning tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash, ularni turli loyihalarga jalb etish va ijtimoiy faoliyat uchun sharoit yaratish moslashuv jarayonini yaxshilashi mumkin.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

IJTIMOIY ISHNING YOSHLAR MOSLASHUVIGA TA'SIRI

Ijtimoiy ish yoshlarning ijtimoiy muammolarini aniqlash, ularning ehtiyojlarini o'rganish, mavjud imkoniyatlardan foydalanishiga ko'maklashish va jamiyatdagi ishtirokini oshirishga qaratilgan faoliyatdir. Ijtimoiy ish mutaxassislari yoshlarning individual xususiyatlari, yashash sharoiti va ijtimoiy ehtiyojlarini hisobga olgan holda turli yordam shakllarini tashkil etishi mumkin.

Ijtimoiy ishning birinchi yo'nalishi — individual yordam va maslahat berish. Mutaxassis yoshlarning muammolarini tinglashi, ularning ehtiyojlarini aniqlashi, mavjud resurslar haqida ma'lumot berishi va tegishli xizmatlardan foydalanishga yo'naltirishi mumkin. Individual yondashuv yoshlarning muammolarini umumiy holat sifatida emas, balki ularning shaxsiy sharoitlarini hisobga olgan holda o'rganishga imkon beradi.

Ikkinchi yo'nalish — guruhiy ijtimoiy ish. Guruhiy mashg'ulotlar yoshlarning muloqot, hamkorlik, o'zaro yordam va jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bunday mashg'ulotlarda ijtimoiy ko'nikmalar, kasbiy yo'nalish, volontyorlik, liderlik va muammolarni hal qilish mavzulariga e'tibor qaratish mumkin.

Uchinchi yo'nalish — profilaktik faoliyat. Ijtimoiy ish mutaxassislari yoshlar orasida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan ijtimoiy muammolarni oldindan aniqlash, ma'rifiy tadbirlar tashkil etish, ijtimoiy xizmatlar haqida tushuntirish berish va tegishli tashkilotlar bilan hamkorlik qilish orqali profilaktik faoliyat olib borishi mumkin. Profilaktika yoshlarning muammolarini faqat ular yuzaga kelgandan keyin hal qilish emas, balki xavf omillarini kamaytirish va himoya qiluvchi omillarni kuchaytirishga qaratiladi.

To'rtinchi yo'nalish — ijtimoiy resurslar bilan bog'lash. Ijtimoiy ish mutaxassisi yoshlarni ta'lim, kasbiy tayyorgarlik, maslahat, huquqiy yordam, bandlik va boshqa tegishli xizmatlar bilan bog'lashda ko'maklashishi mumkin. Bunda turli tashkilotlar o'rtasidagi hamkorlik muhim ahamiyatga ega.

Beshinchi yo'nalish — yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirish. Volontyorlik, jamoat loyihalari, ijtimoiy tashabbuslar, madaniy tadbirlar va yoshlar tashkilotlaridagi faoliyat yoshlarning jamiyatga qo'shilish imkoniyatlarini kengaytiradi. Ijtimoiy ish mutaxassisi ushbu faoliyatlarda yoshlarning ishtirokini rag'batlantirish va tashabbuslarini qo'llab-quvvatlashga yordam berishi mumkin.

AMALIY-IJTIMOIY YONDASHUVLAR

Yoshlarning ijtimoiy moslashuvini qo'llab-quvvatlashda birinchi yondashuv — ehtiyojlarni individual o'rganish. Har bir yoshning muammosi, imkoniyati va yashash sharoiti turlicha bo'lishi sababli yordam ko'rsatishda individual yondashuv muhim hisoblanadi. Mutaxassis yoshning ta'lim, muloqot, ijtimoiy xizmatlar va kasbiy rivojlanish bilan bog'liq ehtiyojlarini aniqlashi mumkin.

Ikkinchi yondashuv — muloqot va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish. Yoshlar uchun guruhiy mashg'ulotlar, treninglar, muhokamalar va jamoaviy faoliyat tashkil etish orqali o'z fikrini bildirish, hamkorlik qilish, nizolarni hal etish va o'zaro hurmat ko'nikmalarini rivojlantirish mumkin.

Uchinchi yondashuv — ta'lim va kasbiy yo'nalishda qo'llab-quvvatlash. Kasbiy maslahat, mentorlik, ta'lim dasturlari va amaliy faoliyatga jalb qilish yoshlarning kelajakdagi imkoniyatlarini anglashiga yordam beradi. Bunday faoliyat yoshlarning o'z qiziqishlari va imkoniyatlariga mos yo'nalishni tanlashiga ko'maklashishi mumkin.

To'rtinchi yondashuv — ijtimoiy xizmatlar va tashkilotlar hamkorligini kuchaytirish. Yoshlarning muammolari ba'zan bir tashkilot faoliyati doirasida hal etilmasligi mumkin. Shu sababli ta'lim muassasalari, ijtimoiy xizmatlar, yoshlar tashkilotlari, mahalla va boshqa tegishli muassasalar o'rtasidagi hamkorlik muhimdir.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Beshinchi yondashuv — yoshlarning tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash. Yoshlarni volontyorlik, jamoat ishlari, mahalliy loyihalar va turli ijtimoiy faoliyatlarga jalb qilish ularning jamiyatdagi ishtirokini oshirishga yordam beradi. Bunda yoshlarning fikr va takliflarini hisobga olish, ularga faol ishtirok etish imkoniyatini yaratish muhim.

TADQIQOTNING CHEKLOVLARI VA KELGUSI YO'NALISHLAR

Maqolaning asosiy cheklovi uning nazariy-tahliliy xarakterga ega ekanligidir. Tadqiqot doirasida empirik so'rovnoma, intervyu, kuzatuv yoki statistik tahlil o'tkazilmagan. Shu sababli maqolada keltirilgan mulohazalar yoshlarning ijtimoiy moslashuvi bilan bog'liq muammolarni umumiy nazariy jihatdan yoritadi va muayyan hudud yoki guruhdagi holatni miqdoriy baholash imkonini bermaydi.

Kelgusidagi tadqiqotlarda turli ta'lim bosqichidagi yoshlar, shuningdek, shahar va qishloq hududlarida yashovchi yoshlarning ijtimoiy moslashuv tajribalarini o'rganish mumkin. Yoshlarning ijtimoiy qo'llab-quvvatlash darajasi, ta'lim va kasbiy faoliyatga moslashuvi, ijtimoiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari hamda jamoat faoliyatidagi ishtirokini tahlil qilish istiqbolli yo'nalishlar hisoblanadi.

Shuningdek, yoshlar bilan olib boriladigan individual va guruhiy ijtimoiy ish dasturlarining samaradorligini baholash, ijtimoiy xizmatlar o'rtasidagi hamkorlikni o'rganish va yoshlarning ehtiyojlariga mos yangi qo'llab-quvvatlash usullarini ishlab chiqish kelgusidagi tadqiqotlar uchun muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Bronfenbrenner, U. (1979). The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design. Cambridge, MA: Harvard University Press.
2. Erikson, E. H. (1968). Identity: Youth and Crisis. New York: W. W. Norton & Company.
3. Payne, M. (2020). Modern Social Work Theory (5th ed.). Oxford: Oxford University Press.
4. International Federation of Social Workers (IFSW). (2014). Global Definition of Social Work. United Nations. (1995).
5. World Programme of Action for Youth. Zastrow, C. (2017). Introduction to Social Work and Social Welfare:
6. Empowering People (12th ed.). Boston: Cengage Learning.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.